

Fizikalna kemija 2 - Spektroskopija

P. W. Atkins i J. de Paula, *Atkins' Physical Chemistry*, 9. izdanje, 2010, Oxford University Press, UK.

C. A. Trapp, M. P. Cady i C. Giunta, *Students' Solutions Manual To Accompany Atkins' Physical Chemistry*, 9. izdanje, 2010, Oxford University Press, UK.

P. W. Atkins i J. de Paula, *Physical Chemistry For The Life Sciences*, 2. izdanje, 2011, Oxford University Press, UK.

T. Cvitaš: **Fizikalna kemija**, rukopis knjige u pripremi, dostupna poglavlja u Centralnoj kemijskoj knjižnici PMF-a ili na adresi: ftp://ftp.chem.pmf.hr/pub/cvitas/Fiz_Kem/Ib_Spektroskopija

Spektroskopija

Spektroskopija je područje fizike i kemije koje obuhvaća uporabu elektromagnetskog zračenja različitih valnih duljina (npr. vidljivo svjetlo, ultra-ljubičasto, infra-crveno, mikrovalno, radiofrekvencije, x-zračenje, itd.) u istraživanju sastava, strukture i svojstava materije.

Spektroskopija je od izuzetne važnosti u brojnim područjima znanosti.

Spektroskopija

Osnova spektroskopije je interakcija elektromagnetskog zračenja s materijom pri čemu dolazi do razmjene energije.

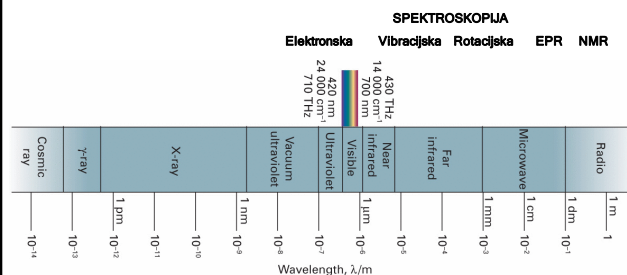
Spektroskopija se bavi mjerenjem i analizom elektromagnetskog zračenja koje može biti apsorbirano, emitiranog ili raspršeno u uzorku tvari.

Elektromagnetsko zračenje koje dolazi u interakciju s molekulama i koje se mjeri i analizira, donosi informaciju o dostupnim razinama energije.

Molekulski spektri su složeni ali zato donose obilje informacija o strukturi.

Spektar elektromagnetskog zračenja

Uobičajena podjela spektra elektromagnetskog zračenja i odgovarajuća područja spektroskopije:

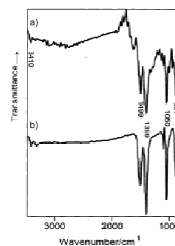

Primjena spektroskopije

- Određivanje strukture molekula, npr. određivanje duljine i kuteva kem. veza, jakosti kem. veze, određivanje strukture biomolekula.
- Identifikacija nepoznatih spojeva.
- Detekcija poznatih spojeva.
- Mjerenje koncentracije poznatih spojeva u uzorcima.
- Brojne analitičke metode u kemiji, biokemiji i farmaciji temelje se na uporabi spektroskopije.

Spektroskopija

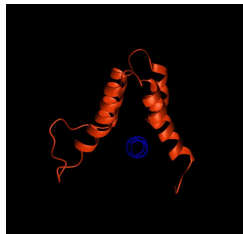
Spektroskopska analiza pigmenata:

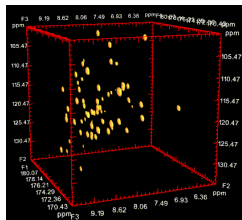
Spektroskopija

Određivanje strukture biomolekula:

Kompleks PAH2 i MAD1 peptida

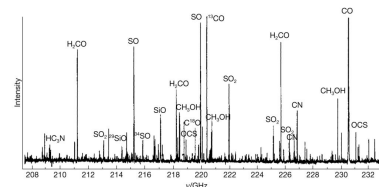
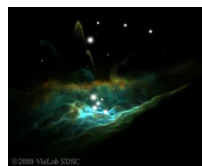

3D NMR spektar PAH2

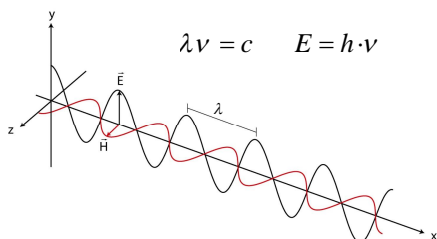
Spektroskopija

Spektroskopska analiza sastava međuzvjezdane materije (emisijjski spektar Orionove maglice):

Valna priroda EM zračenja

Elektromagnetsko zračenje možemo opisati transverzalnim valom sastavljenim od oscilirajućeg električnog i magnetskog polja. Vektori električnog i magnetskog polja su međusobno okomiti i također su okomiti na smjer rasprostiranja vala.

c - brzina svjetlosti u vakuumu $2.998 \cdot 10^8 \text{ ms}^{-1}$.

$$\lambda \nu = c \quad E = h \cdot \nu$$

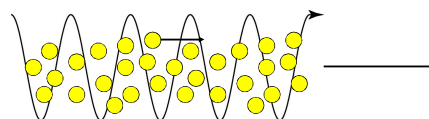
Čestična priroda EM zračenja

Elektromagnetsko zračenje možemo također promatrati kao tok čestica - FOTONA.

Energija elektromagnetskog zračenja frekvencije ν je po iznosu uvijek cjelobrojni višekratnik od $h\nu$ (kvant).

1 mol fotona = 1 einstein

$$E = h \cdot \nu$$

Čestična priroda EM zračenja

Foton ima masu mirovanja i električni naboj jednake nuli, energiju $h\nu$, linearni moment iznosa $h\lambda$ i kutni moment iznosa $\sqrt{2}h$.

$$E = h\nu = h \frac{c}{\lambda} = hc\tilde{\nu} \quad \hbar = \frac{h}{2\pi}$$

h - Planckova konstanta = $6.62608 \cdot 10^{-34} \text{ Js}$.

$\tilde{\nu}$ - valni broj (cm^{-1}).

ν - frekvencija (s^{-1}).

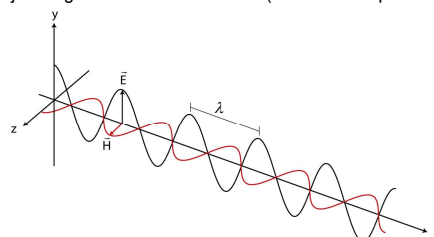
Princip očuvanja energije, linearnog i kutnog momenta u interakciji elektromagnetskog zračenja s materijom dovodi do ograničenja apsorpcije na dozvoljene prijelaze.

Interakcija tvari i zračenja

Interakcija elektromagnetskog zračenja i materije može biti:

Električna interakcija između oscilirajućeg električnog polja EM zračenja i molekulskih električnih dipola tvari (UV, VIS, IR spektroskopija).

Magnetska interakcija između oscilirajućeg magnetskog polja EM zračenja i magnetskih momenata tvari (NMR i ESR spektroskopija).

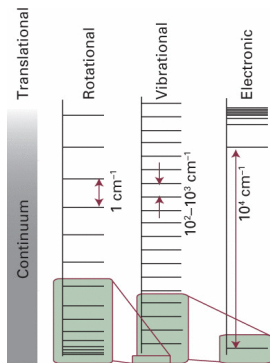

Energija čestica

Ukupnu energiju čestice (atoma ili molekule) možemo podijeliti na sumu doprinosa energija različitih pobuđenih stanja koje čestica može zauzeti, npr. elektronsku energiju, vibracijsku energiju, rotacijsku i translacijsku energiju, itd.:

$$E = E_{el.} + E_{vib.} + E_{rot.} + E_{trans.} + \dots$$

$$E_{el.} \gg E_{vib.} \gg E_{rot.}, \dots$$

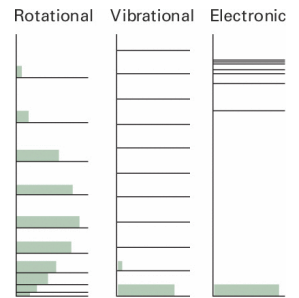

Energija čestica

$$E = E_{el.} + E_{vib.} + E_{rot.} + E_{trans.} + \dots$$

$$E_{el.} \gg E_{vib.} \gg E_{rot.}, \dots$$

U skladu s postavkama kvantne mehanike iznos bilo koje energije koju molekula može imati je KVANTIZIRAN (dostupni su samo diskretni iznosi energije).

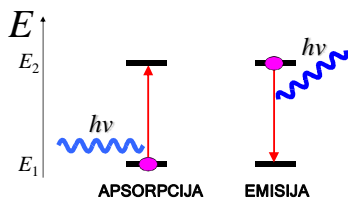

Apsorpcija i emisija EM zračenja

Kako je energija atoma i molekule je kvantizirana, mogući su samo određeni prijelazi (promjene stanja).

Prijelaz iz energetski nižeg u više stanje zahtjeva APSORPCIJU kvanta energije (fotona).

Prijelaz iz energetski višeg u niže stanje zahtjeva EMISIJU kvanta energije (fotona).

Apsorpcija i emisija EM zračenja

Prema Bohrovom postulatu molekula može apsorbirati ili emitirati samo onaj kvant zračenja koji je po iznosu točno jednak razlici u energiji između dva stanja koja molekula može zauzeti.

$$\Delta E = E_2 - E_1 = E_{fotona} = h \cdot \nu = \frac{h \cdot c}{\lambda}$$

h = Planckova konstanta ($6.626 \cdot 10^{-34}$ Js)

ν = frekvencija (Hz ili s^{-1})

c = brzina svjetlosti ($2.998 \cdot 10^8$ ms $^{-1}$)

λ = valna duljina (m)

Apsorpcija i emisija EM zračenja

Očuvanje energije je nužno ali ne i dovoljni uvjet za apsorpciju odnosno emisiju elektromagnetskog zračenja.

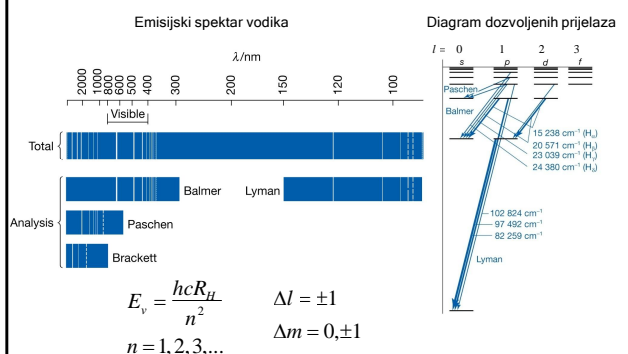
$$\Delta E = E_{fotona}$$

U skladu s postavkama kvantne mehanike određen je niz IZBORNIH PRAVILA koja vode računa o očuvanju linearnog i kutnog momenta fotona i određuju DOZVOLJENE prijelaze.

Prijelazi koji nisu u skladu s izbornim pravilima nazivamo ZABRANJENI prijelazi.

Apsorpcija i emisija EM zračenja

Izborna pravila za elektronske prijelaze vodika:

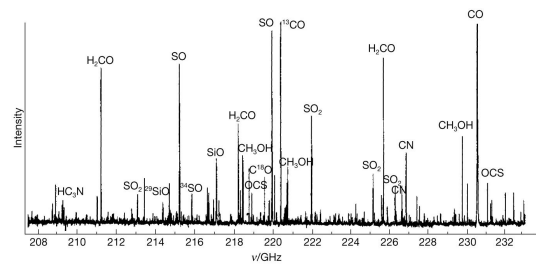

Molekulski spektri

Molekulski spektri prikazuju intenzitet apsorbiranog odnosno emitiranog elektromagnetskog zračenja kao funkciju energije zračenja.

Jedinice koje opisuju energiju zračenja se mogu razlikovati ovisno o području mjerenja, npr. iz povijesnih razloga uobičajeno je da se u mjernom području radio- i mikro- valova koriste jedinice frekvencije (KHz, MHz, GHz), u infracrvenom području valni broj ($1/\lambda$ u cm^{-1}) a u ultraljubičastom i vidljivom području valna duljina (λ u nm). Sve veličine mogu se vrlo lako međusobno preračunati.

Emisijski spektar

Apsorpcijski spektar

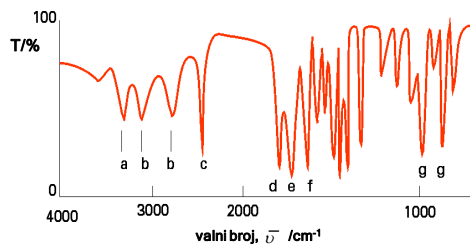
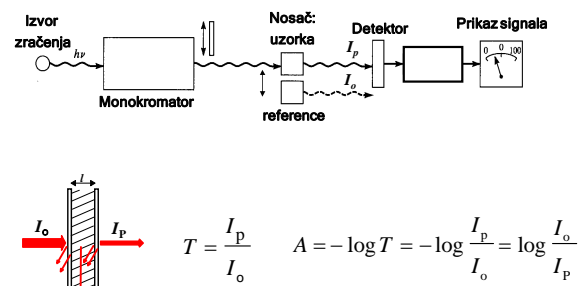

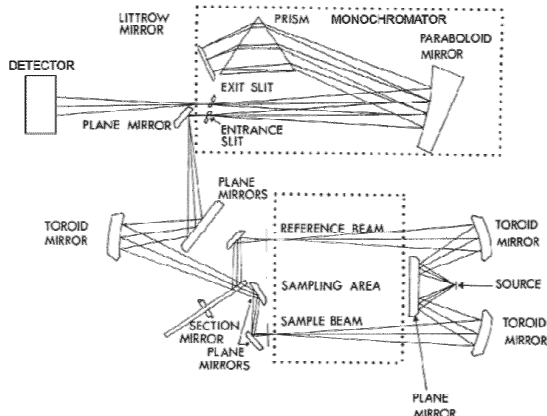
Diagram showing incident light intensity I_o and transmitted light intensity I_p through a sample of thickness l .

$$T = \frac{I_p}{I_o} \quad A = -\log T = -\log \frac{I_p}{I_o} = \log \frac{I_o}{I_p}$$

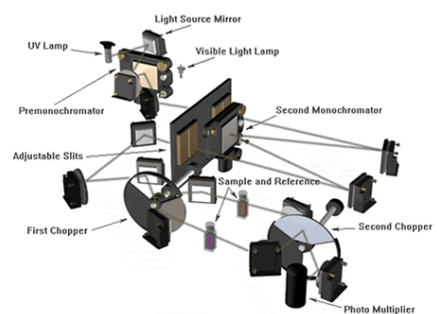
Spektrometar

Spektrometar

Spektrometar

Mjerna svojstva spektrometra

Mjerno područje spektrometra je raspon frekvencija i izmjerenih intenziteta apsorpcije unutar kojeg je moguće mjeriti spektar.

Osjetljivost spektrometra je najmanji iznos intenziteta apsorpcijske linije koji se može razlikovati od šuma.

Rezolucija spektrometra je najmanja udaljenost između dvije bliske linije u spektru koje se mogu vidjeti razdvojene.

Beer-Lambertov zakon

Empirijom utvrđen odnos između apsorbancije A i koncentracije tvari u otopini.

Od koristi za kvantitativno određivanje tvari u kemiji, farmaciji i biokemiji.

$$A = \varepsilon \cdot l \cdot c$$

ε = molarni koeficijent apsorpcije.

l = debljina sloja uzorka.

c = koncentracija tvari u otopini.